

David Bondia Garcia

RESOLUCIÓ DE LA SINDICATURA DE GREUGES

ACTUACIÓ D'OFICI RELATIVA AL DRET A L'ESPAI PÚBLIC I AL DRET A LA CULTURA (MANTENIMENT DE L'ESPAI PÚBLIC - PAISATGE URBÀ)

Justificació de l'actuació

La Sindicatura de Greuges de Barcelona va rebre una queixa sobre les pintades de caire racista que presentaven una sèrie de bancs de la Gran Via de les Corts Catalanes, concretament entre el carrer de la Marina i el passeig de Sant Joan.

Les pintades i grafits al mobiliari, a les façanes i a les portes dels edificis de la ciutat són una **queixa recurrent** per part de la ciutadania, que expressa el seu malestar per la degradació que aquests fets comporten a l'espai públic col·lectiu.

La situació descrita dista molt de ser un fet aïllat, fins al punt que els danys al patrimoni públic i privat de la ciutat, a més de devaluar-lo, degraden visualment l'entorn i el seu atractiu.

El conjunt de la ciutat i els diferents barris que la formen són l'espai col·lectiu que pertany a tota la ciutadania, on transcorre la vida quotidiana i on, en gran manera, es desenvolupen les relacions socials, comercials i de lleure. Les autoritats municipals, com a responsables del disseny i l'organització de la ciutat, han de poder garantir la qualitat de l'espai públic de manera que es faciliti l'equilibri, l'harmonia i la cohesió social.

La missió encomanada pel Consell Municipal a la Sindicatura de Greuges de Barcelona és la defensa dels drets fonamentals i les llibertats públiques, especialment els que es recullen a la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, i, per extensió, vetllar perquè l'actuació municipal s'ajusti a les normes de bon govern. Amb aquesta finalitat, la Sindicatura de Greuges pot supervisar l'activitat de l'Administració municipal, en referència amb el manteniment de l'espai públic.

Per tot això, i amb la finalitat de conèixer l'actuació municipal en relació al tractament de pintades, grafits, i manifestacions presumptament racistes i/o ofensives en el mobiliari urbà, la Sindicatura ha considerat oportú, fer una actuació d'ofici al respecte.

Aquesta resolució s'emmarca dins el compromís de l'Ajuntament de Barcelona amb els **objectius de desenvolupament sostenible (ODS)**, d'acord amb la mesura de govern sobre l'Estratègia d'impuls de l'Agenda 2030. Concretament, es relaciona amb l'objectiu **11.4 "Enfortir els esforços per protegir i salvaguardar el patrimoni cultural"**.

David Bondia Garcia

Actuacions fetes

L'assessoria d'aquesta Sindicatura va fer una visita, entre d'altres, al lloc dels fets i va poder constatar l'existència de pintades de caire racista en diferents bancs de la Gran Via de les Corts Catalanes.

Per tal d'estudiar l'actuació municipal en relació amb aquestes pintades i també a tota la ciutat, en relació amb les **possibles manifestacions racistes o ofensives en el mobiliari urbà**, es va sol·licitar, en data 22 de setembre de 2021, informació a l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme, Infraestructures i Mobilitat.

Resposta dels òrgans afectats

En data 28 d'octubre de 2021, l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme, Infraestructures i Mobilitat va comunicar a aquesta Sindicatura que era la Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica l'òrgan competent en aquest assumpte.

En data 7 de desembre de 2021, es va rebre la informació sol·licitada. L'escrit exposa la gestió efectuada respecte de les pintades objecte de la queixa.

CONSIDERACIONS

1. Quant a les pintades concretes

La Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica va informar que el servei de neteja de pintades va localitzar les pintades ofensives als bancs del tram de la Gran Via de les Corts Catalanes (entre el passeig de Sant Joan i el carrer de la Marina), i en **data 30 d'octubre de 2021 es va procedir a la seva retirada**. S'adjunten les ordres de treball efectuades.

Consultats els antecedents informàtics, no es va observar cap petició registrada per neteja de pintades ofensives en espai públic (en concret, als bancs de la via pública) a la zona de referència.

El servei de neteja de pintades disposa de vuit visualitzadors que detecten pintades (ofensives o no) arreu de la ciutat.

A banda dels operaris del servei, qualsevol treballador municipal (guàrdies urbans, agents cívics, funcionaris en general) o qualsevol ciutadà de forma gratuïta (a través dels telèfons 010 i 900226226 —civisme—, web municipal o en persona a qualsevol registre municipal) poden comunicar aquest tipus d'incidències.

David Bondia Garcia

Pel que fa als terminis, quan la pintada no és ofensiva, se'n planifica l'eliminació en un termini de 96 hores. Les pintades ofensives tenen establert un termini de neteja de 24 hores (si no hi ha cap impediment tècnic). Assenyalen que la mida i el color d'aquestes pintades en els bancs de la via pública dificulten molt la seva localització, atès que estan escrites amb un retolador; la majoria d'elles de color negre sobre un fons de color marró.

2. Pintades i grafitis en altres espais de la ciutat

En primer lloc, i tal com diu la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, **“La ciutat és, avui, l'espai de totes les trobades i, per tant, de totes les possibilitats”**. També és el terreny de totes les contradiccions i de tots els perills: a l'espai urbà de fronteres incertes apareixen totes les discriminacions arrelades a l'atur, la pobresa i el menyspreu de les diferències culturals, mentre que, alhora, s'esbossen i es multipliquen pràctiques cíviqes i socials de solidaritat.

La vida a la ciutat també **ens imposa actualment l'obligació de precisar millor determinats drets, ja que hi vivim, hi busquem feina i ens hi desplaçem**. A més, ens imposa el reconeixement de nous drets: **el respecte del medi ambient, la garantia d'una alimentació sana, de la tranquil·litat, de les possibilitats d'intercanvi i lleure**, etc.

El **dret a la ciutat** suposa, entre altres aspectes, que les persones que l'habiten puguin gaudir d'espais nets, acollidors i amb bona imatge. Aconseguir aquest objectiu implica, també, l'esforç col·lectiu de la ciutadania.

El malestar de la ciutadania per pintades a façanes i portes d'edificis privats i públics es posa de manifest en les queixes que, de manera recurrent, es presenten davant la Sindicatura de Greuges de Barcelona.

Cal considerar que la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local (LBRL), atorga als municipis competència pròpia per a la prestació de la neteja viària, el medi ambient i la protecció de la salubritat pública.

La Sindicatura de Greuges de Barcelona té coneixement que, el mes de gener de 2021, l'Ajuntament de Barcelona va formalitzar la contractació del servei de neteja de pintades i taques de pintura, eliminació de cartells i retirada de pancartes i altres elements similars de la via pública a la ciutat de Barcelona (2021-2023) amb mesures de contractació pública sostenible.

David Bondia Garcia

Segons consta a la pàgina web municipal, aquest contracte ha reforçat el servei incrementant el nombre de treballadors, millorant el registre de les actuacions dutes a terme i ha incorporat mesures ambientals i de reducció de la contaminació acústica.

A més, s'ha introduït un servei de plataformes de "catàleg de tags", basat en intel·ligència artificial aplicada al reconeixement i d'identificació d'imatges, per tal de recopilar tots els indicis o elements probatoris que **permetin identificar les persones responsables de les pintades, cartells o pancartes, i que així els serveis tècnics municipals puguin iniciar el corresponent expedient sancionador** en cas que es consideri oportú.

Així doncs, l'objectiu principal és millorar el paisatge urbà i la percepció de l'espai públic. D'aquesta manera es pretén que el servei sigui més flexible i es pugui actuar de manera més ràpida a les zones més problemàtiques. També s'especifica que l'Ajuntament actua de forma proactiva i gratuïta sobre les façanes dels edificis, tant en edificis municipals com en edificis privats no catalogats.

Creiem important destacar que l'any 2021 es van netejar 279.422 metres quadrats de façanes, mentre que **l'any 2022 es va veure incrementat fins a més de 300.000 metres quadrats.**

Cal tenir en compte que aquest tipus d'actes incívics tenen un impacte econòmic important en les arques municipals. **Anualment es destinen més de 4,5 milions d'euros a netejar els espais malmesos.**

L'article 1.4.1 del Plec de prescripcions del contracte abans esmentat estableix que l'àmbit d'actuació continuada constitueix la base principal de l'actuació. El seu abast és:

- Les façanes d'edificis públics (municipals, institucionals, escoles, hospitals, mercats, etc.).
- Les **façanes d'edificis privats no catalogats**, parets, paviments o voreres, entre altres espais i suports, la neteja dels quals pugui ser sol·licitada per l'Ajuntament en un moment determinat per tal de preservar la qualitat del paisatge urbà. Aquestes actuacions podrien tenir caràcter subsidiari.
- Suports amb pintades ofensives (tal com defineix l'article 16 de l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona) que calgui esborrar o retirar de forma urgent, independentment de la seva localització.

David Bondia Garcia

Aquesta Sindicatura considera encertades totes aquestes millores introduïdes en la línia de mantenir i protegir el paisatge urbà, entès com un bé col·lectiu que afecta tota la ciutadania, i insta els responsables municipals a continuar fent un seguiment dels serveis prestats, així com a difondre les condicions en què es duu a terme el servei de neteja de façanes a totes les persones que en siguin informadores.

L'article 11.3 de la Carta de ciutadania. La Carta de drets i deures de Barcelona diu que l'Ajuntament de Barcelona ha de promoure mesures específiques contra els actes d'incivisme i d'altres que alterin la convivència ciutadana.

En aquest sentit, l'article 20 de l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona (aprovada per acord del Consell Plenari del 23 de desembre de 2005) estableix la prohibició de fer tota mena de grafitis, pintades, taques, gargots, escrits, inscripcions o grafismes, amb qualsevol matèria (tinta, pintura, matèria orgànica, o similars) o bé ratllant la superfície, sobre qualsevol element de l'espai públic, així com a l'interior o l'exterior d'equipaments, infraestructures o elements d'un servei públic i instal·lacions en general, inclosos transport públic, equipaments, mobiliari urbà, arbres, jardins i vies públiques en general i la resta d'elements descrits a l'article 3 de l'ordenança.

L'article 21 d'aquesta ordenança estableix el règim de sancions i l'article 22 les intervencions específiques que han de dur a terme els agents de l'autoritat.

Som conscients que les **actuacions merament punitives o de neteja sovint no acaben amb aquest tipus de fenòmens a l'espai públic**, així com de la dificultat per evitar aquest tipus de conductes. Això no obstant, considerem important continuar perseverant en la implementació de mitjans tecnològics que permetin identificar l'autoria de les pintades, i una actuació eficaç per tal de reprovar, en els termes que preveuen els articles 21 i 22 de l'ordenança, aquestes actuacions incíviques amb l'objectiu d'aconseguir una disminució important del nombre anual de pintades que s'han de netejar.

Tanmateix, no podem obviar les dificultats per donar compliment estricte a les mesures punitives que contempla l'ordenança. A més, tot sembla indicar que, per molt que s'adoptin mesures per netejar més, difícilment es donarà una solució al problema que, possiblement, exigeixi embrutar menys.

Per tant, una tasca que esdevé essencial és **sensibilitzar la ciutadania sobre el fet que l'espai públic i els seus elements són patrimoni de tothom**. Concretament, cal conscienciar a la població dels drets i oportunitats que ofereix la ciutat i, també, dels deures que comporta la convivència i el respecte tant per l'espai comú i pel patrimoni públic com per la propietat privada.

David Bondia Garcia

Una possibilitat a explorar seria impulsar campanyes d'informació i formació divulgativa per conscienciar del dret a la ciutat, entès com aquell espai col·lectiu que pertany a totes les persones que l'habiten. Aquestes accions es podrien dur a terme a llocs com, centres cívics, centres d'ensenyament, o equipaments municipals, entre d'altres.

També, i com ja hem dit en una altra ocasió, una possibilitat per valorar seria, com es fa a moltes altres ciutats del món, **regular l'ús de determinats espais públics per a finalitats artístiques i culturals**, amb l'objectiu de donar visibilitat a artistes i promoure la tècnica de l'art urbà com a activitat creativa.

L'art urbà, a diferència de les pintades, té un autor i un estil que l'identifica. L'aposta per l'art urbà, no només permetria recuperar espais actualment malmesos sinó que comportaria un ús social i de construcció col·lectiva de l'espai públic.

3. Quant a les pintades en edificis catalogats

També hem rebut queixes de persones que no estan conformes a assumir el cost que implica la neteja dels grafitis i pintades quan es tracta d'un edifici catalogat.

La Sindicatura té coneixement que en el contracte que hem comentat s'inclou l'eliminació de les pintades en **parets d'edificis no catalogats** per patrimoni arquitectònic, voreres i calçada, i la realització especial de neteja vertical.

Pel que fa als àmbits exclosos, el punt 1.4.3 del Plec de condicions tècniques diu que: tindran la consideració d'àmbits exclosos de l'abast d'aquest Plec qualsevol espai o element gestionat per un operador públic o privat, o bé que disposi d'un contracte propi que contempli explícitament la seva neteja.

Entre altres espais i elements exclosos, **hi figuren els edificis catalogats segons el Catàleg de patrimoni arquitectònic de la ciutat de Barcelona** i els Plans especials de protecció del patrimoni arquitectònic i el catàleg de cada districte.

Ens consta que aquesta **exclusió de les finques catalogades es fonamentava en el fet que aquesta tipologia de finques requeria uns tractaments específics** que el servei de neteja no podia oferir. L'Ajuntament tampoc no disposava de cap servei que tingués l'encàrrec d'aquest tipus de neteges a finques catalogades per patrimoni arquitectònic (ni privades, ni públiques).

David Bondia Garcia

Per aquesta raó, s'aplica el que disposa l'article 41 (Manteniment dels paraments exteriors dels edificis) de l'Ordenança municipal d'usos del paisatge urbà de Barcelona. Aquest article diu:

1. És obligatori el manteniment permanent i continuat de tots els elements presents a les façanes dels edificis per part dels seus usuaris, sens perjudici de l'obligació del propietari de mantenir l'immoble en condicions de seguretat, salubritat i ornament públic.
2. Els elements arquitectònics de suport —paraments, ornaments, emmarcaments, cornises, balcons terrasses, baranes, etc.— s'han de mantenir nets i constructivament sans, sense pintades, grafits, cartells, adhesius o elements similars, ni tampoc elements obsolets.

Per tant, la responsabilitat de la neteja de les pintades recau sobre la propietat de cada immoble que, en tot cas, pot ser requerida pel consistori a treure-les.

En el mateix sentit, s'expressa l'article 21 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català.

Tanmateix, som conscients que la reparació del dany ocasionat per la presència de pintades en edificis privats catalogats suposa un ingent esforç econòmic per als propietaris dels immobles. Més, si tenim en compte que no passa gaire temps perquè aquests fets es tornin a reproduir. És evident que, si les despeses ocasionades per la retirada de les pintades en aquests edificis és una càrrega difícil d'assumir per les arques municipals, encara ho és més per les economies familiars que no poden costejar una successiva retirada de les pintades dels seus immobles.

Com diu el preàmbul de la Llei 9/1993, de 30 de setembre:

“El patrimoni cultural és un dels testimonis fonamentals de la trajectòria històrica i d'identitat d'una col·lectivitat nacional. Els béns que l'integren constitueixen una herència insubstituïble que cal transmetre en les millors condicions a les generacions futures. La protecció, la conservació, l'acreciment, la investigació i la difusió del coneixement del patrimoni cultural és una de les obligacions fonamentals que tenen els poders públics. La Generalitat de Catalunya, d'acord amb l'art. 9 de l'Estatut d'autonomia i sens perjudici de les competències que l'art. 149.1.28 de la Constitució assigna a l'Estat, té competència exclusiva en aquesta matèria. L'Administració local de Catalunya, d'acord amb la legislació local i amb aquesta Llei, assumeix importants atribucions de protecció del patrimoni cultural local, dins l'esfera de les seves competències.”

L'art. 3.1 d'aquesta norma diu que els ajuntaments han de vetllar per la integritat del patrimoni cultural català, tant públic com privat, situat en el seu terme municipal, i per la protecció, la conservació, l'acreciment, la difusió i el foment d'aquest patrimoni, com també estimular la participació de la societat en la tasca de protecció.

David Bondia Garcia

En aquest punt, i segons fonts municipals, la comissió del plenari conjunta (Presidència, Drets de Ciutadania, Participació, Seguretat i Prevenció), **celebrada el passat 19 d'abril de 2023**, va acordar l'inici de l'expedient per a la contractació del servei de neteja de pintades, l'eliminació d'elements no autoritzats afegits a façana i la retirada de pancartes i altres elements similars de la via pública (2024-2026). Entrarà en funcionament quan s'acabi el contracte actual, a finals de gener del 2024, i tindrà un pressupost de 16 milions d'euros repartits en el període 2024-2026.

Aquest nou contracte permetrà augmentar un 30% el nombre de professionals i **consolidar les aportacions tecnològiques per detectar i gestionar les pintades** que es van posar en marxa amb el contracte actual.

No podem passar per alt que la reacció municipal davant una situació com aquesta està orientada a minimitzar els efectes i a reparar els desperfectes que provoquen aquests tipus d'actes vandàlics.

Aquesta Sindicatura **valora molt positivament** que aquest nou contracte **introdueixi la neteja d'elements patrimonials, per als quals hi haurà un servei adaptat per a edificis protegits.**

Tot i que de moment aquesta institució desconeix com s'executarà la prestació, **seria desitjable que es contemplin mesures per a la neteja dels edificis privats catalogats**, tal i com es fa actualment en els edificis que no ho estan.

El **principi de bona administració i d'eficàcia** dels serveis públics està recollit al dret de la Unió Europea (article 41 de la Carta de drets fonamentals), als articles 9.3 i 103 de la Constitució espanyola, i a l'article 3 de la Llei 40/2015, d'1 d'octubre, del règim jurídic del sector públic administratiu comú. Aquest dret implica disposar d'una administració que presti el màxim nombre de serveis amb els millors estàndards de qualitat, respectant els drets i interessos legítims de la ciutadania, i capaç de resoldre els problemes de les persones de manera àgil i eficaç.

Així mateix, la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, aprovada l'any 2000, esmenta a l'article XXIII, quan es refereix a l'eficàcia dels serveis públics com a indicatiu d'una bona administració, que les autoritats locals han de garantir l'eficàcia dels serveis públics i la seva adaptació a les necessitats de les persones usuàries.

DECISIÓ

D'acord amb el que disposen l'article 143 de la Carta municipal de Barcelona i el reglament que regula la Sindicatura de Greuges de Barcelona, aquesta institució té

David Bondia Garcia

com a missió valorar si s'ha produït un greuge. Un cop considerats els fets i les normes aplicables, conclou que, en aquest cas, l'actuació **de la Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica** està sent ajustada a dret.

Això no obstant, aquesta Sindicatura emet la decisió següent:

- **Recomanar a la Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica** que, si encara no ho ha fet, valori la implementació de mesures per a la neteja dels edificis privats catalogats.
- **Recomanar a la Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica** que segueixi extremant els seus esforços per mantenir l'espai públic i els elements urbans en un estat de neteja i conservació adequat.
- **Suggerir a la Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica** que s'impulsin accions per conscienciar la ciutadania dels deures que comporta la convivència i el respecte tant per l'espai comú i pel patrimoni públic com per la propietat privada.
- **Recomanar a la Gerència de Coordinació Territorial** que valori la possibilitat d'impulsar la regulació d'espais actualment malmesos per a finalitats artístiques relacionades amb l'art urbà.

Aquesta resolució es comunicarà a l'òrgan municipal competent, se'n donarà compte al Plenari del Consell Municipal en l'informe anual reglamentari i s'informarà la persona interessada del seu contingut.